

1990-LUVUN KUNNALLISPOLITIikka

*Risto Harisalo & Tuija Rajala & Krister Ståhlberg (1992):
Kunnallispolitiikka. Vap-
kustannus, Helsinki, 212 s.*

Risto Harisalon, Tuija Rajalan ja Krister Ståhlbergin tuore kirja Kunnallispolitiikka ilmestyi tilanteessa, jossa kunnat elävät murrosvaiheessa. Lainsäädännöllä yksityiskohtaisesti ohjattu peruspalveluiden tuotanto on joutunut kritiikin kohteeksi. Kunnille halutaan lisää itsenäistä päätösvaltaa. Siksi valtionapusaädöksiä ollaan parhaillaan uudistamassa. Kuntien vanhat hallinnolliset rakenteet ovat jäykkiä ja sopeutuvat hitaasti yhteiskunnan muutoksiin. Vapaakuntakokeilun avulla etsitään uusia vaihtoehtoja. Elintason nousu ja yksilökeskeisyyden lisääntyminen asettaa kuntien palvelutuotannon uusien haasteiden eteen. Kuntalaiset käyttävät kunnallisia palveluja aikaisempaa yksilöllisempinä kuluttajina. Samalla maan talouslama on ajanut kuntien talouden syvään ja pitkäaikaiseen kriisiin.

Teos on kirjoitettu kunnallispolitiikan peruskirjaksi. Kysymyksenasettelut ja näkökulmat ovat lähinnä politiikan tutkimuksen alaan kuuluvia.

Kirjan alussa tekijät esittelevät lyhyesti kunnan erilaisia tehtäviä ja paikallishallinnon historiallista kehitystä. Sen jälkeen he esittelevät omat systeemianalyyttiset omaksumat käsitteensä kunnan rakenteiden ja prosessien, päätöksenteon ja sen ympäristön analysoimiseksi.

Tekijät tarkastelevat kuntalaisten poliittista osallistumista kolmella eri

alueella. Väliittömään osallistumiseen kuuluvat ne osallistumisen muodot, joita politiikan tutkimuksessa usein nimitetään sovinnaiseksi ja protestiosallistumiseksi. Väliäinen osallistuminen tarkoittaa mm. jäsenyyksiä puolueissa. Kolmantena osallistumismuotona on aktiviteetti kunnan luottamustoimissa.

Puolueita, painostusryhmiä ja joukkotiedotusvälineitä tarkastellaan teoksessa poliittisina voimina, jotka esittävät vaatimuksia, antavat kannatusta. Ne joutuvat nyt astumaan uudenlaiseen aikaan, kun kunnallishallinnon hyvinvointivaltiolinen vaihe muuttuu kriittisen uudeleenaarvioinnin ajaksi. Tekijät arvelevat, että nykyisessä yksilökeskeisessä ja markkinahenkisessä ilmapuolueissa vasemmiston kannatuksen lasku tulee jatkumaan.

Painostuspolitiikan puolella tekijät pitävät ongelmana kuntien työntekijöiden asteittain voimistunutta penetroitumista kuntien luottamustoimiin. Se sitoo kuntien päätöksentekoa kuntien palkansaajien etujen puolustamiseen ja rajoittaa päätöksentekijöiden edellytyksiä uudistaa kuntien toimintoja.

Kuntien kehittämisessä 1990-luvulla on tekijöiden mukaan kolme perusvaihtoehtoa. Julkisivaihtoehdon mukaan kunnat tulevat edelleen itse tuottamaan tarjoamansa julkiset palvelut. Markkinaperusteisessa vaihtoehdossa palvelutuotantoa uudistetaan radikaalisti. Tällöin aletaan käyttää hyväksi kilpailun perustuvaa tarvetta lisätä toiminnan tehokkuutta. Markkinat ovat myös varteenotettava keino hankkia realistista tietoa kuluttajien preferensseistä. Kolmantena vaihtoehtona tekijät puhuvat kansalaisyhteiskunnallisesta vaihtoehdosta. Siinä korostuu kuntalaisten omatoimisuus ja oma vastuu palveluiden tuotannosta.

Tekijät olettavat kehityksen kulke-

van markkinaperusteiseen suuntaan, jota täydentävät varovaiset muutokset kansalaisyhteiskunnalliseen suuntaan.

Harisalon, Rajalan ja Ståhlbergin kirja on käyttökelpoinen ja ajanmukainen kunnallispolitiikan peruskirja. Se esittelee verraten kattavasti kunnallispolitiikan eri osa-alueet ja sitoo tarkastelun olemassaolevaan valtio-opilliseen ja hallintotieteelliseen tutkimusperinteeseen.

Kirjan lopussa oleva vapaakuntakokeilua esittelevä jakso eroaa käsitteilytavaltaan kirjan muista luvuista. Se on lähinnä vapaakuntakokeilun kohdistuneen seurantatutkimuksen tulosten esittelyä. Se on enemmän aikaan sidottu kuin kirjan muut jaksot ja tulee varmaan myös tiedoiltaan vanhentumaan kirjan muita jaksosia nopeammin.

Kuntien palvelutuotantoa ja siihen kohdistuvia muutoksia analysoitaessa olisi ollut hyödyllistä ottaa käyttöön julkisen talouden teorian käsitteitä, esim. julkisen hyödykkeen käsite, merithyödykkeen käsite ja luonnollisen monopolin käsite. Julkiset peruspalvelut ovat lähes kokonaan merithyödykkeitä. Periaatteessa ne voitaisiin hyvin tuottaa myös markkinahyödykkeinä.

Myös Walter Korven ja monien muiden sosiaalipoliitikkojen tekemä jako universaaliseen palvelutarjontaan ja selektiiviseen palvelutarjontaan antaisi uusia aineksia keskustella kuntien tehtävistä ja kuntien palvelutuotannosta. Ja entäpä sitten, kun tarkastelemme rinnakkain taloustieteellistä erottelua julkiseen ja markkinaperusteiseen tuotantoon ja sosiaalipolitiikan erottelua universaaliseen ja selektiiviseen palvelujen tarjontaan. Siitä tuleekin niin mielenkiintoinen nelikenttä, että se tarjoaa aineksia kokonaan uuden kirjan kirjoittamiselle.

Heikki Paloheimo